

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

קריאה בספר הזוהר למתחילים - 14100

תאריך עדכון אחרון 14-09-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מחשבת ישראל

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אבישי בר אשר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: shifra.asulin@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

השיעור "קריאה בספר הזוהר למתחילים" מוקדש ל"ספר הזוהר", ספר הספרים של הקבלה, שהופיע בימי הביניים ונחשב עד ימינו ליצירה הקבלית הבולטת ביותר. הקורס נועד להכשיר את המשתתפים לקריאה עצמאית בסיסית בזוהר בעזרת שימוש בכלי עזר. במהלך השיעור נקרא (בארמית ובעברית) מבחר מתוך חלקיו השונים של ספר הזוהר, ונתוודע ללשונו המיוחדת, לשפת הסמלים שבו, לעולמו המדרשי והמיסטי וכן להיבטים ספרותיים. בהרצאות שבכיתה נלמד להכיר את הרקע לצמיחתו ולהופעתו של הזוהר בימי הביניים, ונתוודע לספרות המחקר הענפה שעוסקת בספרות הזוהר. נדון בקצרה בגלגוליו השונים של הזוהר במשך מאות שנים מעת הופעתו המסתורית ועד לראשית הפצתו בדפוס.

מטרות הקורס:

השיעור נועד להפגיש את המשתתפים עם ספר הזוהר, לשונו המיוחדת, שפת הסמלים שבו, עולמו המדרשי והמיסטי ועוד. הקורס נועד להכשיר את הלומדים לקראת קריאה עצמאית בסיסית בזוהר בעזרת שימוש בכלי עזר וכלים פרשניים; ולהציג בפני התלמידים תיאוריות שונות מן המחקר הטקסטואלי וההיסטורי של ספר הזוהר.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה התלמידים יהיו מסוגלים לקרוא באופן בסיסי טקסט מספרות הזוהר, להבין את תכניו התיאוסופיים, לנתח את מאפייניו הספרותיים ולפענח את הסמלים והמיתוסים.

בנוסף, ידעו התלמידים לתאר נושאים וסוגיות מרכזיות בספרות הזוהר ולהסביר מושגי יסוד בחקר הזוהר והקבלה.

הקורס יקנה לתלמידים יכולות של ניתוח, פרשנות ובקורת הטקסט בכתב ובעל פה, ויכולת עבודה אישית ובקבוצות.

דרישות נוכחות (%) :
100%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, קריאה משותפת ודיון בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

הלימוד יכלול קריאה בטקסטים שונים מספרות הזוהר, המייצגים את רבדיה השונים של ספרות זו ואת פניה המגוונות על היבטיהם התוכניים והספרותיים. דרך הקריאה נפגוש סוגיות מרכזיות בעולם הזוהר ובמחקרו.

חומר חובה לקריאה:

מקורות:

תנ"ך שלם.

ס' הזוהר, מהד' מרגליות, כרכים א-ג.

ס' זוהר חדש, מהד' מרגליות.

הזוהר של גרשום שלום (ספר הזוהר עם הערות ג' שלום), ירושלים, תשנ"ב

ספרות עזר:

מילונים:

1. M. Jastrow, A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli etc. PJ 5205 J3

2. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic etc. PJ 5255 S65

3. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic, PJ 5305 S65

4. מ"צ קדרי, דקדוק הלשון הארמית של הזוהר.

5. י' ליבס, פרקים במילון ספר הזוהר, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית תשל"ז [באתר].

תרגומים ופירושים:

1. ספר זוהר מפוסק ומתורגם בלשון הקודש, ירושלים תשנ"ח, מהדורת יהודה אדרי, הוצאת יריד הספרים.

2. ס' הזוהר עם פירוש אור יקר לר' משה קורדובירו.

3. אבן לביא שמעון, כתם פז, הוצאת אהבת שלום, ירושלים תשמ"א.

4. זוהר עם פרוש הסולם, י"ל אשלג, ירושלים תשל"ה.

5. י"א בר לב, ספר הזוהר עם ביאור ידיד נפש, פתח תקווה תשנ"ב-תשנ"ט.

6. ד' פריש, מתוק מדבש: והוא פירוש הזוהר בדרך קל וקצר, ירושלים תשמ"ו - תש"ן.

7. D. Matt, The Zohar, Pritzker edition: Translation and Commentary, 1-4, Stanford University Press: Stanford, 2004-2010

8. Le Zohar (introduction: C. Mopsik)

מחקרים (חובה):

1. תשבי י', משנת הזוהר, (כרך א' בשיתוף פ' לחובר), מוסד ביאליק ירושלים, תשל"ה. 525 BM
ז"ק-ה"צ 'עמ - האצילות ועולם סוף-אין; 67-110 'עמ; 17-44 'עמ - מבוא: ראשון כרך A52T55
ספירות -עמ' קל"א-קס"א; שכניה - עמ' ר"ט-רל"א; שפע והנהגה -עמ' רס"ה-ר"ע; כוחות הטומאה -
עמ' רפ"ה-ש"ז; פעולות סטרא-אחרא - עמ' שמ"א-שמ"ג; מעשה בראשית - עמ' שפא - שצ; כרך שני:
נפש רוח ונשמה - עמ' ג'ל"א; גוף ונשמה - עמ' ס"ט-צ"ג; תורה-עמ' שס"ג-שצ"ח.

2. ליבס י', 'הזוהר כרנסאנס', בתוך דעת 46, חורף תשס"א, עמ' 5-11.

3. ליבס י', 'כיצד התחבר ספר הזוהר', בתוך: ספר הזוהר ודורו, דברי הכנס הבין לאומי השלישי
לתולדות המיסטיקה היהודית, עורך יוסף דן, (מחקרי ירושלים במחשבת ישראל כרך ח', תשמ"ט), עמ'
7-1. המאמרים של פרופ' יהודה ליבס פורסמו לקריאה באתר האינטרנט:
pluto.huji.ac.il/~liebes/zohar/

4. הוס ב', הופעתו של ספר הזוהר, תרביץ ע' ג'ד' (ניסן-אלול תשס"א), עמ' 507-542.

5. אברמס ד', 'ספר', 'זוהר', 'וספר הזוהר', קבלה י"ב (תשס"ד), עמ' 201232.

6. Meroz, Ronit. 'Der Aufbau des Buches Sohar', Pardes 11, 2005, Potsdam, pp. 16 -
36. לרשות הסטודנטים יועמד תרגום מגרמנית תחת הכותר: מרוז ר', מבנהו הקדום של ספר הזוהר.

7. הלנר-אשד מ', 'ונהר יוצא מעדן': על שפת החוויה המיסטית בזוהר, עם-עובד - עלמא, 2005.

8. ג. שלום, פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה, ירושלים תשמ"א, פרקים נבחרים.

9. ג' שלום, זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, ישראל 2016, הרצאה חמישית וששית. G Sholem.

חומר לקריאה נוספת:

מקורות

תנ"ך

ספר הזהר, מהדורת ראובן מרגליות, א-ג, ירושלים תשט"ז-תשכ"ד.

זהר חדש, מהדורת ראובן מרגליות, ירושלים תשי"ג.

ספר הזוהר של גרשם שלום (יוזעפאף תרל"ג), מהדורת פקסימיליה עם הערות בכתב ידו, א-ו, ירושלים תשנ"ב.

ספרות עזר

הלשון הארמית - מילונים:

1. M. Jastrow, A Dictionary of The Targumim, The Talmud Babli and Yerushalmi, and The Midrashic Literature PJ 5205 J3

2. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic of the Byzantine Period PJ 5255 S65

3. M. Sokoloff, A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic PJ 5305 S65

4. מילון ארמי-עברי לתלמוד בבלי, בעריכת עזרא ציון מלמד, ירושלים תשנ"ב 1992.

5. מ"צ קדרי, דקדוק הלשון הארמית של הזוהר, ירושלים 1971.

תרגומים ופירושים:

1. ר' משה קורדואירו, ספר הזהר עם פירוש אור יקר, א-ז; כא-כג, ירושלים תשכ"ב-תשנ"ה.

2. ר' אברהם אזולאי, ספר אור החמה, בני ברק תשל"ג.

3. ר' שמעון אבן לביא, ספר כתם פז: פירוש להזוהר הקדוש, ירושלים תשמ"א.

4. י"ל אשלג, ספר הזהר עם פרוש הסולם, א-כב, ירושלים תש"ה-תשי"ח.

5. י' אדרי, ספר הזהר הקדוש עם לשון הקדש [מהדורת יריד הספרים], א-ט, ירושלים תשנ"ד.

6. י"א בר לב, ספר הזהר עם ביאור ידיד נפש, פתח תקווה תשנ"ב-תשנ"ז.

7. ד' פריש, ספר מתוק מדבש: פירוש הזוהר בדרך קל וקצר, מלוקט ממפרשי הזוהר, ירושלים תשמ"ו - תש"ן.

8. Le Zohar: traduction, annotation et avant-propos par Charles Mopsik, 4. Vol., Lagrasse 1981-2000

9. The Zohar: Pritzker Edition, Translation and Commentary by D. Matt (& N. Wolski & Joel Hecker), I-XII, Stanford 2014-2017

מבחר מספרות המחקר (קריאת חובה):

1. תשבי, ישעיה. משנת הזוהר: גופי מאמרי הזוהר מסודרים לפי העניינים ומתורגמים עברית [בצירוף ביאורים, מבואות וחילופי נוסחאות], א-ב (כרך א בשיתוף פ' לחובר), ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ט תשכ"א. T55 A52 525 BM

כרך א: מבוא: ספר הזוהר וחקר הזוהר - עמ' 17-115; אין-סוף ועולם האצילות - עמ' צה-קיז;

ספירות - עמ' קלא-קסא; שכינה - עמ' ריט-רלא; שפע והנהגה - עמ' רסה-רע; כוחות הטומאה - עמ' רפה-שז; פעולות סטרא-אחרא - עמ' שמא-שמג;

כרך ב: נפש רוח ונשמה - עמ' ג-לא; גוף ונשמה - עמ' סט-צג; תורה - עמ' שסג-שצח; שבת ומועדים -

עמ' תפא-תקלב.

[* מצוי גם בתרגום לאנגלית: *Oxford, Texts of Anthology An :Zohar the of Wisdom The* 1989]

2. G. Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*³, New York 1954, 5th-6th Lectures, pp. 156-243

[* מצוי גם בתרגום עברית: גרשם שלום: זרמים ראשיים במיסטיקה היהודית, תל אביב 2016.]

2. ליבס, יהודה. 'הזוהר כרנסנס', דעת, 46 (תשס"א), עמ' 5-11.

3. ליבס, יהודה. 'כיצד נתחבר ספר הזוהר', בתוך: ספר הזוהר ודורו, דברי הכנס הבין לאומי השלישי

לתולדות המיסטיקה היהודית, מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, ח (תשמ"ט), עמ' 1 - 72.

4. הוס, בועז. כזוהר הרקיע, פרקים בהתקבלות הזוהר ובהבניית ערכו הסמלי, ירושלים תשס"ח, פרק

שני: 'הספר הקדמון אשר חבר רשב"י' - הופעת האידאה של ספר הזוהר, עמ' 43-83.

5. אברמס, דניאל. "זוהר, ספר ו'ספר הזוהר': לתולדות ההנחות והציפיות של המקובלים והחוקרים',

קבלה, יב (תשס"ד), עמ' 201-232 [נוסח מורחב באנגלית: *Manuscripts Textual, Abrams. D. The Invention of the Zohar as a Book*, pp. 224-438].

6. מרוז, רונית. 'מחרוזת הסיפורים "חיי רשב"י" והשכבה האפית בזוהר', בתוך: הסיפור הזוהרי, ירושלים תשע"ז, א, עמ' 63-96.

מרכיבי הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %

מידע נוסף / הערות: